
**F. XAVIER VILA I MORENO
VANESSA BRETXA I RIERA
LLORENÇ COMAJOAN I COLOMÉ**

**LLENGÜES I GLOBALITZACIÓ
EN EL MÓN DE LA RECERCA:
ELS CONEIXEMENTS I ELS
USOS LINGÜÍSTICS AL *PARC
CIENTÍFIC DE BARCELONA****

GLOBALITZACIÓ I MULTILINGÜISME EN EL CAMP DE LA RECERCA
CIENTÍFICA

Al llarg de les quatre darreres dècades s'ha anat desenvolupant una nova configuració econòmica mundial que Manuel Castells (2003: 115) qualifica de «[...] informacional, global i connectada en xarxa per a identificar-ne els trets fonamentals i distintius, i per a destacar que estan entrellaçats». Basada de manera crucial en el coneixement, la nova economia s'estintola en el desenvolupament de les tecnologies de la informació i la comunicació, fins al punt que autors com el mateix Castells parlen de l'*informacionalisme* com el nou paradigma econòmic en què van entrant progressivament totes les societats del món.

La globalització està generant una profunda reorganització de la posició de les llengües del món, que alguns autors han intentat descriure proposant un *sistema*

(*) Els autors de l'article expressen el seu agraïment a Liliana Arroyo (doctoranda de sociologia) i a la direcció del Parc Científic de Barcelona i els seus integrants per la seva col·laboració durant l'estudi.

mundial de llengües en què hi hauria una llengua *hipercentral*, unes quantes llengües *supercentrals*, un nombre superior de llengües *centrals* i, finalment, un gran nombre de llengües *perifèriques* (Calvet 1999; de Swaan 2001). Aquestes i altres anàlisis (Graddol 2006) assenyalen que un dels elements centrals d'aquest procés de reorganització sociolingüística és l'avenç de l'anglès en territoris i esferes d'ús on era absolutament desconegut fa només unes quantes dècades (*l'estampida cap a l'anglès*, Swaan 2001).

Hi ha alguns autors, com Robert Phillipson (1992, 2003, 2006a, 2006b), que destaquen el lligam entre aquesta expansió i les institucions angleses i nord-americanes, i descriuen el procés en termes d'*imperialisme lingüístic*. Simultàniament, d'altres com Calvet i Varela (2000), Mufwene (2008) o Blommaert (2010) conceben aquesta expansió com un procés més aviat no premeditat i sobretot no dirigit per les potències anglòfones. D'altra banda, tampoc no hi ha consens sobre l'abast final real de l'expansió de l'anglès: alguns autors parlen de la *killer language* (Price 1984; Nettle & Romaine 2000), i en fan el principal protagonista de l'extinció massiva de llengües del món, en un procés que conduiria a la *macdonaldització del món* a base d'uniformització cultural i lingüística. D'altres autors, com Fishman (1999), assenyalen que la desaparició massiva de llengües es deu a llengües estatal-nacionals i locals més que no pas a l'anglès. En aquest sentit, i d'acord amb Mufwene (2005: 30) «The fact that a language acquires prestige from functioning as a world language does not necessarily situate it in the kind of ecological dynamic that would make it dangerous to indigenous vernaculars. Not all ecologies favor world languages over indigenous ones». Fins i tot hi ha investigadors que han gosat suggerir que el paper de *lingua franca* de l'anglès té els dies comptats (Ostler 2010). És interessant d'assenyalar que els autors que veuen amb més mals ulls l'expansió de l'anglès solen incidir en les conseqüències que pot tenir el fet que aquesta sigui una llengua oficial o institucional, fortament associada a la cultura moderna o a l'economia transnacional, mentre que els qui defensen una visió menys crítica amb aquesta expansió tendeixen a insistir en la diferència de funcions entre les llengües franques i les varietats vernaculars.

Un dels àmbits més afectats pel nou model econòmic és el camp de l'activitat científica. Encara que lògicament bona part de les activitats de recerca es realitzin localment, «La recerca científica és global o no és científica» (Castells 2003: 166). De fet, la recerca empírica mostra que, com a mínim pel que fa a les comunitats lingüístiques mitjanes,¹

1. <<http://www.ub.edu/cusc/llenguesmitjanes/>>; darrera consulta del 29/03/2010.

el món universitari i el camp científic constitueixen una de les esferes de la vida més obertes a l'adopció de l'anglès. Un cop abandonat fa almenys dos o tres segles el llatí com a llengua franca acadèmica amb l'ascens de l'estat nació (Baggioni 1997; Aracil 2004), les diferents llengües estatals/nacionals havien anat assolint l'hegemonia universitària en els seus països respectius o si més no hi aspiraven. Tal com mostra Ulrich Ammon (1999), la pugna per la primacia com a llengua científica entre l'anglès, el francès, l'alemany i el rus només comença a aclarir-se a partir de la segona meitat del segle xx; per exemple, no és fins als anys 80 del segle passat que l'anglès acapara el 60% de les publicacions científiques en ciències naturals (Ostler 2010: 207). Però en la mesura que les universitats i encara més les activitats científiques s'insereixen en el procés de globalització, no sols es veuen sotmeses a canvis i dinàmiques que cada vegada escapen més a les autoritats nacionals, sinó que cada cop més es veuen empeses per aquestes mateixes autoritats a incrementar la seva internacionalització (Chambers 2003; EUA/ACA 2008). El món acadèmic i el productiu cada cop s'acosten més, la mobilitat humana creix, augmenta la competència entre les universitats, es difumina la divisió entre el que és públic i privat, i s'intensifica la intercomunicació de les comunitats científiques (Pons 1999). Els centres de recerca esdevenen, per tant, un dels espais privilegiats per a analitzar el procés de globalització des d'un punt de vista sociolingüístic, un espai especialment rellevant per a una llengua mitjana com el català, històricament minoritzada però que ha conquerit amplis espais com a llengua universitària i científica al llarg de les darreres dècades.

És en aquest context que l'any 2006 el Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB) va rebre l'encàrrec de l'aleshores vicerectorat de Política Lingüística de la Universitat de Barcelona (UB) per tal de dur a terme un estudi que permetés conèixer quina era la realitat del multilingüisme al Parc Científic de Barcelona (PCB).

ESTUDI DEL MULTILINGÜISME AL PARC CIENTÍFIC DE BARCELONA

2.1 EL PARC CIENTÍFIC DE BARCELONA

Creat l'any 1997 a la UB, el PCB² va ser el primer parc científic de l'Estat espanyol. Al Parc s'hi ubicaven quatre instituts de recerca, més de cinquanta empreses,

2. <<http://www.pcb.ub.edu/homePCB/live/ct/p126.asp>>; darrera consulta del 29/03/2010.

una incubadora d'empreses biotecnològiques i més de setanta grups de recerca. Els objectius del PCB eren: (a) potenciar la recerca d'excel·lència, (b) dinamitzar la relació entre la universitat i l'empresa, (c) impulsar la creació de noves empreses i instituts i (d) promoure el diàleg ciència-societat i les vocacions científiques.³

El PCB té i tenia una vocació d'internacionalització i a bona part de les seves dependències hi treballaven persones de procedència i origen lingüístic diversos. Des del punt de vista idiomàtic, el PCB constituïa i constitueix una institució social de gran complexitat, els membres del qual combinen una considerable diversitat socio-cultural de partida amb una necessitat imperiosa d'establir rutines de funcionament que els permetin el treball cooperatiu.

2.2 ESTUDI: *ELS CONEIXEMENTS, ELS USOS I LES NECESSITATS LINGÜÍSTICS DEL PCB*

L'estudi del PCB (Vila *et alii* 2009) va posar-se com a objectiu descriure els repertoris lingüístics (Gal 1987) dels integrants del Parc i contrastar-los amb les normes de tria lingüística explícites i implícites que regulaven la convivència entre individus, entre grups de treball, i entre aquests i l'administració del PCB. A més, volia entendre quines eren les opinions sobre política i gestió lingüístiques i quines eren les necessitats lingüístiques d'aquest col·lectiu humà. L'estudi partia de la base que, en la vida real, l'accés als diferents elements del repertori de la comunitat no és mai igualitari i que cada camp social i cada mercat (local/nacional, estatal, europeu/internacional) imposa unes restriccions particulars en la valoració de les varietats en joc. Aquestes valoracions tenen repercussions diverses en el capteniment dels individus: determinen els esforços que es realitzen per assolir determinats coneixements, dibuixen les pràctiques o usos lingüístics, i arriben fins i tot a modificar les característiques estructurals dels codis presents. Calia, per tant, tenir molt present l'estructuració interna de la feina del PCB per tal de permetre que les diferències entre camps i, fins i tot entre sectors i institucions, es fessin visibles. Alhora, s'entenia igualment que la creació de col·lectius amb necessitats —si més no parcialment— cooperatives com els parcs científics condueix a la creació de comunitats de pràctiques (Eckert & McConnell-Ginet 1999) que farien sincronitzar els comportaments comunicatius entorn d'unes pràctiques compartides.

3. <www.pcb.ub.es>; darrera consulta del 29/03/2010.

En termes lingüístics, aquesta sincronització implica una important tendència cap a la convergència lingüística (Giles & Byme 1982), que afavoriria una o unes poques llengües franques i una forta especialització de funcions per a les llengües en presència. D'altra banda, el PCB era i és un conjunt de comunitats de pràctiques (feblement) interrelacionades en un marc administratiu comú. Això permet un grau d'autonomia i de variació interna considerable en les dinàmiques dels diferents equips de treball, de manera que no era en absolut descartable que les distribucions de llengües dels diferents equips de treball (de recerca i d'administració i serveis) fossin divergents.

L'estudi del PCB va partir de les preguntes de recerca següents: *a)* quins són els coneixements i els usos lingüístics dels integrants del PCB? Hi ha diferències entre els usos lingüístics del personal de recerca i els de gestió?, i *b)* quines són les necessitats lingüístiques dels integrants del PCB? Hi ha diferències entre les necessitats del personal de recerca i les del personal de gestió? En aquest article no abordarem les necessitats declarades pels treballadors del PCB.

2.3 METODOLOGIA I EINES DE RECERCA

L'estudi va emprar tres eines per a la recollida de dades sociolingüístiques: *a)* l'observació *in situ* del paisatge lingüístic, *b)* l'enquesta sociolingüística (en línia) i *c)* l'entrevista personal.

El treball de recollida de dades es va realitzar durant els anys 2008 i començament del 2009, i l'anàlisi va dur-se al llarg del 2009. Primerament es van fer les enquestes sociolingüístiques. Un cop recollides, es va fer l'observació del paisatge lingüístic. Finalment es van fer les entrevistes. A l'hora de dissenyar totes les eines, es va tenir en compte que al PCB hi ha, a grans trets, dos tipus de personal: investigadors i personal d'administració, gestió i serveis (PAS).

2.3.1 L'observació del paisatge lingüístic

El primer eix de treball d'aquest estudi és el que té a veure amb la presència de les llengües en forma d'informacions escrites en el context del Parc Científic, allò que es coneix com a *paisatge lingüístic* (Shohamy & Gorter 2009). Per tal de reduir la intromissió en les activitats del Parc i agilitar el tractament de les dades, es va decidir

de prescindir de la recollida de materials fotogràfics i optar per una recollida sistemàtica de les dades del paisatge lingüístic basada en una graella d'observació. La graella d'observació i les variables seleccionades es van basar en els estudis de Gorter (2006). La unitat d'anàlisi del paisatge són els cartells —entès en termes genèrics, incloent-hi rètols, pòsters, petits anuncis, etc.— ubicats als espais del PCB, classificats segons la mida (grans i petits), la seva mobilitat (estàtics o mòbils) i la seva finalitat (informativa, comercial, regulatòria, identificativa o transgressiva).

L'itinerari d'observació va ser organitzat de manera conjunta amb la directora de recerca i innovació del PCB. Es van analitzar àrees d'accés general com la cafeteria i la terrassa de l'Edifici Modular, la recepció i els passadissos de l'entorn de l'Edifici Modular i altres. Igualment, es van observar àrees d'accés més reservat com ara diverses sales de Serveis Científics Comuns, la cambra freda i la centrífuga.

La realització de l'itinerari indicat va permetre identificar i analitzar un total de 143 unitats —cartells— als diferents espais que s'acaben de descriure. L'edifici amb més observacions va ser el Modular, amb 102 cartells repartits entre la primera planta i el soterrani. El següent edifici analitzat va ser el d'Administració, connectat a l'edifici Modular, on es van identificar 30 unitats, 8 en les cinc plantes de la Torre D, ubicada a la part dreta de l'edifici Modular, i finalment 3 unitats a la tercera planta de l'Edifici Florensa. A l'edifici Hèlix no es va identificar cap cartell ni en les àrees comunes, ni a la recepció ni als passadissos, probablement perquè feia poc temps que s'havia inaugurat l'espai.

2.3.2 L'enquesta sociolingüística

Per a la recollida de dades sobre competència, usos i necessitats lingüístiques del personal del PCB, es van dissenyar dos qüestionaris —un per a investigadors i un altre per a PAS— prou oberts perquè els entrevistats no se sentissin interpel·lats sobre temes que poguessin relacionar-se amb imposicions lingüístiques. El qüestionari estava estructurat en tres seccions principals (veg. taula 1):

Seccions	Principals variables estudiades
Presentació	Informació sobre els objectius de l'enquesta i tria de llengua per contestar-la (català, castellà o anglès)
Informació general	Sexe, lloc de residència, temps que fa que treballa al PCB
Informació sociolingüística	Llengua inicial, llengua inicial dels pares, llengua usada amb els fills, etc.
	Competència lingüística en català, castellà, anglès i altres llengües (del o «gens» al 10 «perfectament»).
	Usos lingüístics: interns i externs (orals i escrits)
Necessitats	Necessitats d'aprenentatge de llengües i suport lingüístic al PCB

Taula 1. Seccions dels qüestionaris

Per al disseny dels ítems de l'enquesta sobre competència i usos es van tenir en compte diverses enquestes recents de característiques similars, especialment l'*Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2003* (Torres et alii 2005). Seguint les recomanacions de Romaní (2005: 135), es van demanar proporcions d'ús, la qual cosa permet fer comparacions amb altres estudis que també han fet servir el mateix tipus de pregunta com ara l'*Enquesta d'usos lingüístics a les institucions públiques catalanes* (Renau 2004). Pel que fa a les necessitats lingüístiques, es van fer preguntes obertes.

La recollida de dades es va fer mitjançant una enquesta sociolingüística distribuïda en línia amb el programari *Questionpro* (<www.questionpro.com>) durant el primer semestre del 2008.⁴ Atesa la gran diversitat de tipus de vinculació de bona part dels col·laboradors del PCB, i atesa l'autonomia de contractació dels seus centres, va resultar impossible disposar d'un cens exhaustiu de l'univers de les persones que treballaven al Parc. Per consegüent, tampoc no va ser possible disposar d'una llista de correu electrònic exhaustiva que permetés accedir a la totalitat de col·laboradors del PCB. Gràcies a la direcció del PCB, es va poder identificar prop de 1.300 persones treballant a la institució. Per tal d'accedir a tantes persones com fos possible, i gràcies a la col·laboració de la direcció del PCB, es va enviar massivament una invitació a participar en l'enquesta tot seguint un enllaç d'Internet que hi portava directament.

4. Després d'una prova pilot de l'enquesta al desembre del 2007.

En total, van rebre la invitació aproximadament 700 membres del PCB, repartits entre personal de recerca i d'administració. D'aquestes, 605 van arribar a consultar-ne l'enllaç i 398 van contestar l'enquesta, en part o de manera completa. En altres paraules, va respondre a l'enquesta prop d'un terç (30,6%) de l'univers màxim concebible, més de la meitat dels contactats (56,9%) i dos terços (65,8%) dels qui van arribar a consultar l'enllaç, uns resultats satisfactoris en enquestes d'aquestes característiques. Un 58,5% van contestar-la en català, un 31,7% en castellà i un 9,8% en anglès.

2.3.3 Les entrevistes sociolingüístiques

Després de la recollida i anàlisi de les dades de les enquestes sociolingüístiques, es van identificar persones que responguessin als diferents perfils dels treballadors del PCB per fer-los una entrevista personalitzada. En concret, es van dur a terme 7 entrevistes a persones dels perfils i característiques que apareixen a la taula 2.

Nom (pseudònim)	Perfil professional	Primera llengua	Origen	Anys treballant al PCB
Lluís	Direcció i administració del PCB	Castellà	Catalunya	2
Joan	Direcció i coordinació d'unitat	Castellà (amb la mare), català (amb el pare)	Catalunya	8
Alberto	Direcció i coordinació d'unitat	Castellà	Amèrica Llatina	1,5
Pere	Investigació	Català	Catalunya	4
Carlos	Investigació	Castellà	Amèrica Llatina	1,5
Maria	Secretària de centre	Català	Catalunya	3,5
Dolors	Recepcionista	Català	Catalunya	3

Taula 2. Característiques dels informants entrevistats

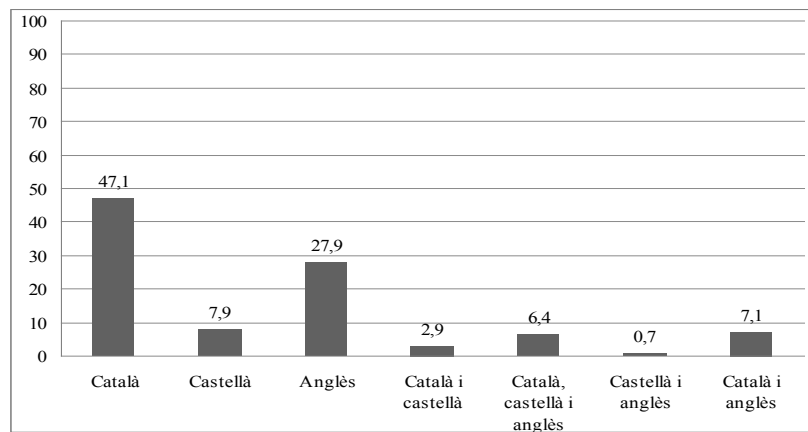
Per a cada entrevista es va seguir el mètode de l'entrevista semidirigida mitjançant un guió comú, estructurat en 5 parts en què se'ls interrogava sobre la feina, els seus coneixements lingüístics i els seus usos. Les entrevistes es van dur a terme al lloc de treball dels entrevistats o en altres espais del PCB i es van enregistrar en àudio. Cada entrevista va durar aproximadament 30 minuts.

RESULTATS

3.1 EL PAISATGE LINGÜÍSTIC AL PCB

El 49,7% d'observacions es feren en passadissos i el 50,3% en espais comuns. D'acord amb les observacions realitzades (gràfic 1), la llengua predominant al paisatge lingüístic del PCB era el català, sol (47,1%) o en companyia d'altres llengües, especialment l'anglès (7,1%). L'anglès era la segona llengua amb més presència (27,9%), seguida del castellà (7,9%). Finalment, un 6,4% dels cartells estaven redactats en català, castellà i anglès. L'observació no va detectar cap altra tercera llengua.

El 59,4% dels cartells observats era de petit format, i la majoria estava escrita en català (58,5%), seguits dels cartells en anglès (11%), en català, castellà i anglès (9,8%), en castellà (8,5%) i en català i anglès (8,5%). Pel que fa als cartells de mida mitjana —el 19,6% del total—, un 42,9% eren en català i un 35,7% en anglès. Finalment, un 21% dels cartells eren de mida grossa. En aquest cas, els usos es capgiraven, ja que el 66,7% eren escrits en anglès; cal indicar que es tractava bàsicament de pòsters presentats a congressos internacionals que posteriorment es penjen als passadissos de l'Institut de Recerca Biomèdica.

Gràfic 1. Distribució de llengües en el paisatge lingüístic del PCB

Segons la mobilitat del cartell, un 53,1% eren estàtics i un 46,9% mòbils. Els cartells estàtics es distribuïen en cartells de funcions regulatòries (20%), informatives (70%) i altres (10%). Pel que fa a la llengua, els cartells estàtics majoritàriament eren

escrits en català (54,8%), anglès (21,8%) i català, castellà i anglès (12,3%). D'altra banda, els cartells mòbils es distribuïen en informatius (90%) i comercials (10%). Els usos lingüístics dels cartells mòbils es repartien en un 38,8% en català, un 34,3% en anglès, un 13,4% en castellà i un 11,9% en català i anglès, principalment.

Hi havia un ampli ventall d'emissors dels cartells, però més del 75% provenia de quatre. El PCB era l'emissor de més cartells, concretament del 49,7%, dels quals el 73,5% eren en català. L'Institut de Recerca Biomèdica (IRB) era la segona institució emissora de cartells amb un 9,8%, tots en anglès. De fet, la considerable presència de l'anglès als cartells del PCB s'atribuïa en gran mesura a aquest Institut: un cop descomptats els seus ítems, els cartells en català passaven a ser el 52,4% del total, mentre que l'anglès queia fins al 19,8% i el castellà es mantenia en un 8,7%. La tercera institució per ordre de visibilitat pública en el paisatge lingüístic del PCB era la Universitat de Barcelona, amb un 7,7%, dels quals un 63,6% era en català, un 27,3%, en castellà, i un 9,1%, en català i anglès. Finalment, els cartells de les empreses i institucions privades representaven un 8,4% de les observacions: d'aquestes, un 91,7% era en anglès i un 8,3%, en català, castellà i anglès. El 25% restant d'emissors corresponia a altres 25 institucions. Val a dir que l'alt percentatge d'anglès d'aquest segment dels cartells s'explica perquè eren majoritàriament anuncis i ofertes d'empreses ubicades a l'estranger distribuïts per Internet i penjats en plafons del PCB per donar-hi difusió.

Pel que fa als destinataris, la gran majoria dels cartells s'adreçaven als usuaris del PCB en general (79%). La resta eren més específics, i es distribuïen entre els clients del bar, els llogaters, els estudiants, etc.

Pel que fa a la seva finalitat, el 79% dels cartells eren de tipus informatiu, el 10,5% regulatoris, el 5,6% comercials, 3,5% feia referència a les infraestructures i un 1,4% eren transgressius i identificatius. La llengua més present en la majoria de tipus de cartells, excepte els transgressius i comercials, era la catalana. Els cartells d'infraestructures i identificatius estaven redactats exclusivament en català. En canvi, els cartells informatius presentaven una varietat de llengües. Els cartells multilingües majoritàriament estaven escrits en les tres llengües més emprades: català, castellà i anglès, i es distribuïen en cartells informatius (56,3%) i cartells regulatoris (43,7%).

En síntesi, al paisatge lingüístic —imprès— del PCB hi predominava clarament el català, seguit de l'anglès i, a distància considerable, el castellà. Els usos interns del PCB eren prioritàriament en català, mentre que els cartells produïts per membres del PCB cap enfora i els rebuts des de fora presentaven més variació. L'excepció principal a aquesta norma eren els cartells destinats a membres del PCB produïts per l'IRB, que

tendien a ser només en anglès. En termes generals, cal fer notar l'escassa presència de cartells bi- o plurilingües en totes les modalitats, amb l'excepció dels cartells regulatoris —per exemple, sobre el maneig d'aparells de precisió— probablement per la necessitat de garantir la màxima comprensió immediata.

3.2 LA CONFIGURACIÓ DEMOLINGÜÍSTICA DEL PERSONAL DEL PCB

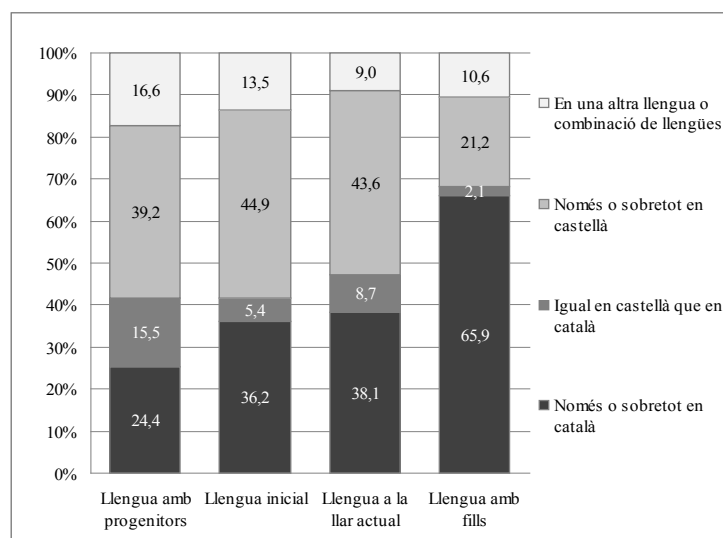
La major part dels qui van contestar l'enquesta eren nascuts als territoris de llengua catalana (243 individus, 61% del total), dels quals la majoria havien nascut a Catalunya (58%), i un 3% al País Valencià, les Illes Balears i Andorra. Pel que fa a la resta, hi havia 45 persones (11%) nascudes a la resta de l'Estat espanyol, seguides a distància per les nascudes a França (3,2%), Itàlia (1,7%), Alemanya (1,4%) i l'Argentina (1,4%). La majoria vivien a Barcelona (57%) o la seva regió metropolitana: l'Hospitalet (6,5%); Cornellà (1,5%); Cerdanyola (1,3%), i la gran majoria (84,3%) feia almenys 5 anys que residien al mateix lloc. Es tracta, doncs, d'una població majoritàriament autòctona i força establerta al país, tot i que el percentatge de nascuts fora fos considerable i que més d'un 15% del total s'hagués desplaçat de lloc de residència en els darrers anys.

Quant als estudis, la majoria eren llicenciats (20,6%) o postlicenciats: màster (18,6%), doctors (17,8%) i postdoctors (16,1%). Pel que fa a les tasques que desenvolupen al PCB, un 53,3% dels qui van respondre a l'enquesta feia tasques d'investigació, un 16,3% tasques de suport a la investigació i un 22,4% tasques de gestió. Eren molt pocs (4,0%) els qui feien (prioritàriament) tasques de docència.

El gràfic 2 ens ofereix una visió demolingüística de la població del PCB. La majoria de participants era de primera llengua castellana (44,9%) o catalana (36,2%), i un 5,4% era de bilingües familiars català-castellà. Al costat d'aquests col·lectius, un percentatge força considerable (13,5%) tenia una altra llengua o combinació de llengües primeres, entre les quals destaquen el francès (5,4%), l'italià (2,5%), el portuguès (2,1%), l'anglès (2,1%) i l'alemany (2,1%). Convé retenir que els anglòfons familiars només són una ínfima minoria dels treballadors del PCB i no són el grup d'al·loglots majoritari. Com a punt de comparació amb la població catalana, cal destacar que l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008 (Idescat 2009)⁵ mostrava que la po-

5. Consultable a <<http://www.idescat.cat/novetats/?id=553>>; darrera consulta del 28/06/2011.

blació catalana segons la primera llengua es distribuïa de la manera següent: 31,6% de catalanoparlants inicials, 3,8% de bilingües inicials, 55% de castellanoparlants inicials i 9,3% d'al·loglots (entre els quals destaquen els parlants d'àrab: 2,6% del total de la població de Catalunya). Com era d'esperar, al PCB el percentatge d'al·loglots inicials era superior a la mitjana del país i de composició diferent.

Gràfic 2. Usos lingüístics familiars

Els percentatges de primera llengua estan clarament relacionats amb les dades de primera llengua del pare i de la mare dels informants (llengua amb els progenitors). Així, la primera llengua del pare és principalment el castellà (46,3%), seguit del català (27,5%) i una altra llengua (18,1%). Pel que fa a la primera llengua de la mare, els resultats són els següents: castellà (41,6%), català (28,7%) i una altra (17,7%). Es detecta un lleuger augment del català com a primera llengua en el pas d'una generació a l'altra. A la llar actual, el 38,1% dels enquestats afirma parlar-hi català a casa, mentre que un 43,6% diu que ho fa en castellà.

La caiguda a quasi la meitat de l'opció «una altra llengua o combinació de llengües» —del 16,6% dels pares al 9,0% a la llar actual— suggereix un procés d'integració familiar en la societat catalana de persones amb antecedents al·loglots. Amb tot, la

xifra de les llars actualment al·loglotes continua essent considerable, com a resultat essencialment de la presència de treballadors arribats amb les seves famílies des del país d'origen.

Finalment, si s'examina la llengua en què parlen els enquestats amb els seus fills, es detecten el que semblen dues tendències diferents: d'una banda, el percentatge d'al·loglots es manté; pel que fa a les llengües oficials, en canvi, la transmissió del català creix fins al 65,9%, la del castellà cau fins al 21,2%, mentre que un 2,1% diu que parla igual el català que el castellà.

En síntesi, doncs, el personal del PCB és en la seva majoria originari dels territoris de llengua catalana o la resta de l'Estat, i té el català o el castellà com a llengua inicial i familiar. Al PCB hi treballa un percentatge significatiu d'al·loglots inicials, que només en una ínfima minoria són anglòfons inicials o enraonen l'anglès a la llar. Si bé una part d'aquests al·loglots s'incorpora familiarment a la societat receptora, vora un 10% dels parlants d'altres llengües sembla mantenir l'ús de llengües altres que el català o el castellà en la seva vida familiar.

3.3 LES COMPETÈNCIES LINGÜÍSTIQUES DEL PERSONAL DEL PCB

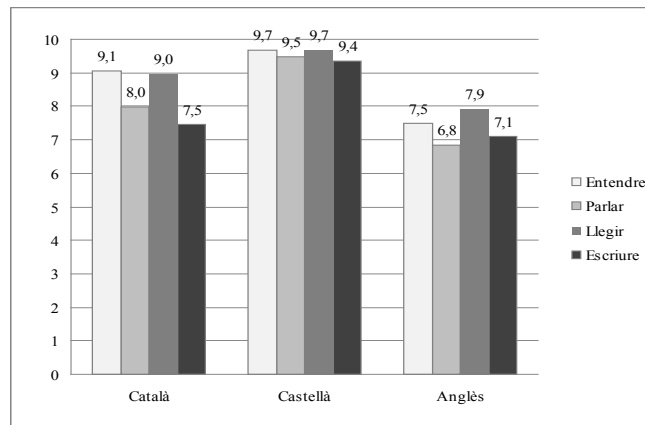
L'anàlisi de la competència lingüística es va dur a terme mitjançant una escala autovalorativa. Com sempre s'esdevé en parlar de dades declarades, cal considerar aquests resultats amb la deguda circumspecció. Tanmateix, els resultats apunten unes tendències que sí que semblen indicatives d'uns comportaments generalitzables al conjunt de l'univers (gràfic 3).

La tendència general és que els informants tinguin una alta competència en castellà i en català, i una competència inferior en anglès. Els resultats amb més dispersió són els del coneixement del català, mentre que la mínima dispersió es troba en el castellà; l'anglès se situa en una posició intermèdia. Així, pel que fa a la capacitat de parlar, mesurada de 0 a 10 pels mateixos informants, les mitjanes són de 9,5 per al castellà, de 8 per al català i de 6,8 per a l'anglès. L'explicació d'aquesta dispersió és senzilla: el català és l'única llengua en què hi ha un percentatge apreciable de persones que declaren una capacitat productiva pràcticament nul·la: un 11,2% s'atorguen un 0 o un 1 a l'hora de saber-lo parlar, i un 14,7% a l'hora de saber-lo escriure. Es tracta essencialment d'un petit col·lectiu d'investigadors forans —hispanòfons o al·loglots—

que, tot i haver assolit competències receptives en català, no han iniciat el procés d'aprenentatge de la producció en aquesta llengua. La discordança tan marcada entre la comprensió i la producció no es produeix en castellà ni en anglès.

La competència en anglès és més baixa que la que es té en relació amb les dues llengües oficials, tot i que en termes generals és elevada, ja que les autoavaluacions se situen entorn del 7 sobre 10; de fet, un 59,4% dels consultats s'atorga una puntuació de 7 o més punts en l'habilitat de parlar l'anglès, i aquesta xifra s'enfila fins al 66,7% pel que fa a saber-lo escriure, el 71,6% pel que fa a la comprensió oral i un 82% a l'hora de poder-lo llegir. De fet, la mitjana de capacitat d'escriure en anglès (7,1) s'acosta molt a la d'escriure en català (7,5), mentre que les desviacions típiques són d'1,5 per al castellà, de 3,3 per al català, i de 2,2 per a l'anglès.

En totes les llengües hi ha diferències en les puntuacions de les quatre habilitats lingüístiques (entendre, parlar, llegir i escriure). Per exemple, un 74,8% es puntua amb un 10 en català en l'habilitat d'entendre, mentre que només ho fa un 61,0% per parlar, un 70,9% per llegir i un 47,1% per escriure. Aquestes discordances són màximes per al català i mínimes per al castellà. En general, els nivells més alts són en l'habilitat de comprensió oral, seguit de comprensió escrita, escriure i parlar.

Gràfic 3. Mitjana de les competències lingüístiques en català, castellà i anglès

Pel que fa a les altres llengües, els coneixements són molt menors. Només un 34,2% d'enquestats van declarar tenir coneixements de francès; un 16,1% sabien alemany; un 12,3%, italià; i un 3,5% sabien gallec. La resta de llengües ja no arriba ni al 3%.

Aquestes xifres s'entenen com a resultat de les trajectòries d'aprenentatge lingüístic col·lectives i individuals dels membres del PCB. En primer lloc, els alts nivells de castellà i l'escassa diferència entre els individus es deuen a la combinació de tres factors: (1) el coneixement del castellà es va generalitzar en la societat catalana al llarg del segle (Boix-Fuster 2004; Vila 2006), (2) un percentatge significatiu d'informants prové de territoris castellanòfons, i (3) el castellà funciona sovint com a primera llengua d'incorporació dels al·loglots a la societat catalana. En segon lloc, els resultats una mica més baixos del català s'expliquen perquè, tot i l'èxit de les polítiques de normalització de la llengua, encara hi ha sectors que se senten insegurs en català, sobretot pel que fa a la llengua escrita i en els sectors de més edat; a més, un percentatge significatiu de persones de fora de l'àmbit lingüístic català no arriben a aprendre la llengua pròpia del país. Finalment, el nivell comparativament alt d'anglès pot atribuir-se a una confluència de factors: si d'una banda no pot descartar-se un cert optimisme en l'autoavaluació, també és cert que una part significativa dels membres del PCB tenen un nivell de formació lingüística molt superior a la mitjana del país; a més, el fet que una part significativa del personal estigui en contacte directe —via Internet, publicacions, congressos, etc.— amb col·legues de l'estranger que siguin d'origen estranger i/o que hagin residit en altres països durant períodes llargs deu contribuir a aquest nivell de llengua anglesa relativament elevat.

En pocs mots, doncs, el personal del PCB mostra una competència elevada en castellà i en català, tot i que en aquesta segona mostra llacunes, sobretot pel que fa a la capacitat d'escriure-la. La competència en anglès dels informants és inferior a la de castellà i català, però tanmateix considerable, sobretot pel que fa a la capacitat d'entendre'l i llegir-lo, tot i que hi ha poques persones que se situïn en els nivells superiors de domini. Pel que fa a les altres terceres llengües, destaca sobretot el francès.

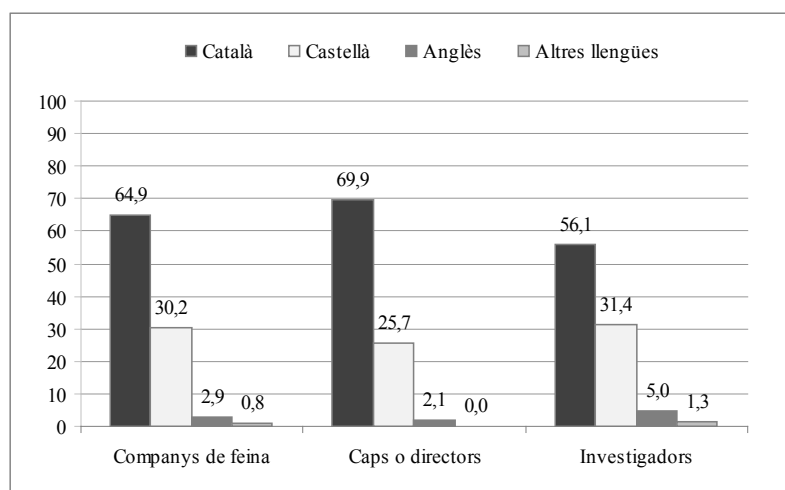
3.4 ELS USOS LINGÜÍSTICS DEL PERSONAL DEL PCB

L'estudi dels usos lingüístics es fonamenta en preguntes diferents segons el perfil professional: personal tècnic, d'administració, gestió i serveis (37,3%) *vs.* personal de recerca (62,7%). Les preguntes destinades al personal de gestió feien referència a documents de gestió, principalment, mentre que les preguntes per al personal de recerca feien referència a aspectes com ara la redacció de treballs i la presentació de comunicacions.

3.4.1 Els usos lingüístics del personal tècnic, d'administració, gestió i serveis

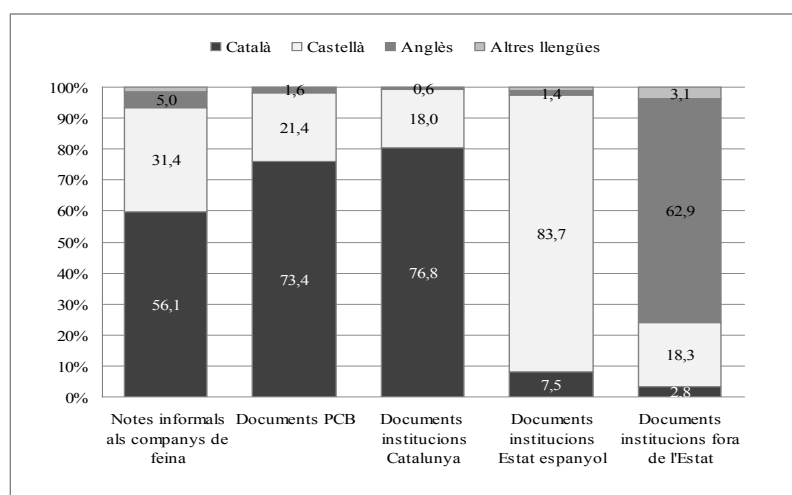
Els usos lingüístics del personal tècnic, d'administració, gestió i serveis es caracteritzaven per una claríssima distribució funcional de les llengües estructurada sobre tres àmbits: usos interns i amb les institucions catalanes, usos amb institucions de la resta de l'Estat espanyol —i probablement, resta de països hispanòfons—, i usos amb institucions internacionals no hispanòfones.

Les qüestions administratives internes funcionaven sobretot en català, tant oralment com, sobretot, per escrit (gràfics 4 i 5). Efectivament, en l'àmbit oral intern, el català és usat en un 64,9% amb els companys de feina, en un 69,9%, amb els caps o directors, i en un 56,1%, amb els investigadors. Al costat del català, l'altra llengua amb un ús considerable és el castellà, que assoleix un 30,2% amb els companys, un 25,7%, amb caps o directors, i un 31,4%, amb investigadors. En aquestes pràctiques internes, la presència de l'anglès o d'altres llengües és molt poc habitual, i només assoleix percentatges considerables en les relacions amb investigadors, essencialment forans i presumiblement no competents en castellà ni en català. El català també és la llengua predominant en els usos escrits interns (gràfic 5), com ho mostra el 56,1% en les notes informals als companys de feina i el 73,4% en la documentació de gestió de persones del PCB. Una pauta similar se segueix en relacionar-se amb persones i institucions de Catalunya (76,8% en català).

Gràfic 4. Usos interpersonals orals del personal d'administració dins el PCB

Per la seva banda, les relacions amb institucions i persones de fora de Catalunya mostren una clara distribució funcional: en les relacions amb persones i institucions de la resta de l'Estat espanyol s'usa bàsicament el castellà (83,7%), mentre que les relacions amb persones i institucions de fora de l'Estat es fan bàsicament en anglès (62,9%), amb el castellà com a segona opció (18,3%), probablement per a les relacions amb Hispanoamèrica.

Gràfic 5. Usos interpersonals escrits del personal d'administració dins el PCB

Aquest perfil és clarament representat per la Dolors, recepcionista que també fa tasques de suport administratiu i de gestió. Amb les persones de Catalunya, la Dolors afirma que s'utilitzen el català i el castellà, fins i tot amb la mateixa persona, depenent del moment i dia. Pel que fa a les relacions internes amb el PCB, les llengües d'ús són el castellà i el català; en les relacions amb la resta de l'Estat s'usa el castellà, mentre que en les poques que realitza en l'àmbit internacional usa el castellà i l'anglès.

DOLORS: El català i el castellà estan molt equiparats, jo diria que un 50% fins i tot [...] potser fins i tot podria dir que el català encara més [...] en escrit, jo diria que potser es decantaria una mica més cap al català.

L'entrevistada fa notar la seva percepció que l'espai determinava en gran part les llengües que es faran servir i que en alguns edificis el nombre de persones de fora

era molt més alt que en altres, i que això implicava més ús del castellà. Quan se li demanava com triava la llengua, afirmava el següent (cursiva nostra):

DOLORS: Jo crec que una mica la intuïció i, en aquest sentit, doncs, el teu origen, no? Si la teva llengua nadiua és el català, el primer que et surt és aquesta llengua, ara bé, doncs si saps que l'has de parlar amb una persona que no el coneix, doncs encara que comencis a parlar en català, t'adaptes i, però realment jo no diria que hi ha, que a part d'aquest fet, *doncs que vinguin persones de fora, i que aleshores automàticament fas el canvi de registre i parles en castellà*, es podria dir que són factors doncs, no sé, socials, però tret d'això, jo diria que més aviat, una miqueta, surt de motius, per intuïció, el que et surt.

El PCB conté un nombre molt important d'unitats relativament autònomes, la qual cosa permet una forta diversitat en els usos. Aquesta diversitat la reflectia la Maria, secretària d'un dels centres d'investigació, que declarava uns usos semblants als dels investigadors (veg. apartat 3.4.2). De fet, la Maria treballava en una unitat del PCB que havia fet de l'anglès la seva llengua de treball escrit, de manera que les pràctiques lingüístiques quotidianes de la Maria s'estructuren sobre la base del català, el castellà i l'anglès.

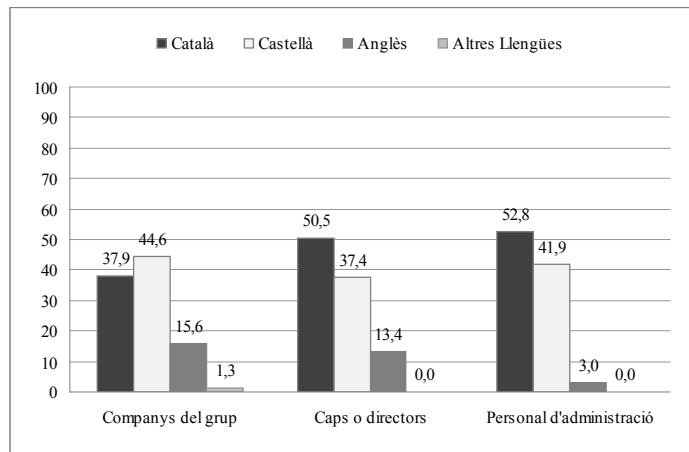
MARIA: La llengua oficial de [nom del centre] és l'anglès, llavors, l'anglès moltíssim, el català també, el castellà també, les tres llengües molt, molt, molt, és que no et puc dir una més que l'altra. A nivell de feina, sobretot l'anglès, potser, sí, a nivell de comunicacions i això, l'anglès, també als grups hi ha moltíssima gent estrangera, i que només saben parlar anglès.

La llengua d'ús *oficial* del centre era l'anglès: en anglès s'escrivia la documentació interna, en anglès s'escrivien les informacions adreçades als membres del centre, en anglès s'anunciaven els esdeveniments científics, i és també en anglès que aquests esdeveniments es realitzaven de manera sistemàtica. En aquesta unitat, la posició de l'anglès semblava especialment forta pel que fa a les comunicacions escrites internes, però era més feble en les comunicacions orals, ja que les relacions de la Maria amb els caps de grup discorrien sobretot en català llevat d'un cas, en què l'investigador principal i la majoria d'integrants eren forans.

3.4.2 Els usos lingüístics del personal de recerca

A l'hora d'analitzar els usos lingüístics de l'enquesta cal tenir present que principalment van respondre-la investigadors provinents de les àrees de química i biologia (biotecnologia, biofísica i bioenginyeria, entre d'altres) i, en menor mesura, també van participar-hi investigadors de diverses àrees de les ciències socials.

Els usos lingüístics dels investigadors no s'allunyen excessivament de la pauta general identificada per al personal d'administració. Tal com mostren els gràfics 6 a 9, el català i el castellà són les llengües predominants en les relacions internes, i el castellà i l'anglès les més emprades en les relacions externes. Ara bé, hi ha una sèrie de diferències importants en comparació amb les pràctiques lingüístiques del personal d'administració i serveis.

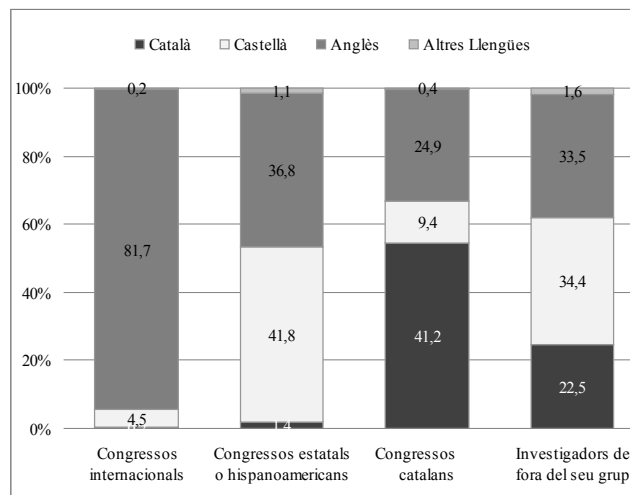

Gràfic 6. Usos interpersonals orals del personal de recerca dins el PCB

La presència del castellà en els usos interpersonals orals interns és força superior entre els investigadors que entre el personal d'administració i serveis, i arriba a ser la llengua més usada amb els iguals (44,6%). També l'anglès té aquí més presència: 15,6% entre iguals i 13,4% amb superiors. La presència d'investigadors d'origen forà —hispanòfons i al·loglots— en alguns dels centres de recerca explica aquest increment tan significatiu de l'ús del castellà i de l'anglès en les relacions entre iguals. Ara bé, això no vol pas dir, però, que el català desaparegui d'aquest àmbit, ja que continua essent una de les llengües més emprades, si no la més emprada, en les relacions dels investigadors del PCB.

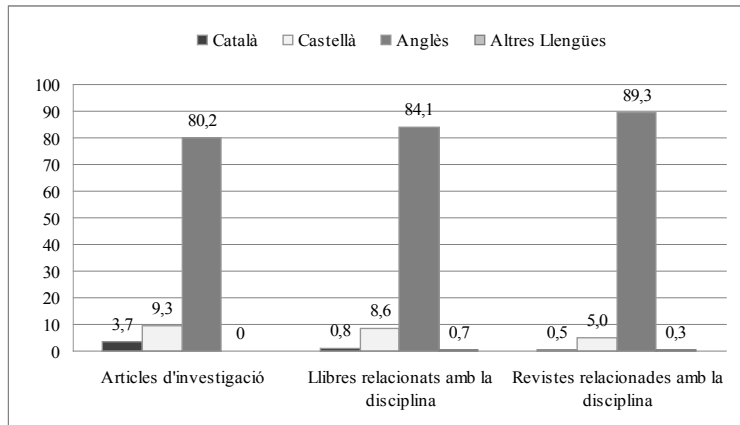
Els usos orals externs dels investigadors també mostren una distribució funcional de les llengües, tot i que amb alguns trets diferencials respecte del que veïem per al personal d'administració i serveis. Tal com mostra el gràfic 7, els investigadors

catalans utilitzen l'anglès de manera quasi categòrica per als congressos internacionals. El que pot resultar més sorprenent és que l'anglès quasi s'equipara amb el castellà com a llengua usada en els congressos d'àmbit espanyol o hispanoamericà (36,8% anglès i 41,8% castellà), i supera àmpliament el castellà en els congressos d'àmbit català. L'anglès quasi s'equipara al castellà en les relacions amb investigadors de fora del grup de recerca propi.

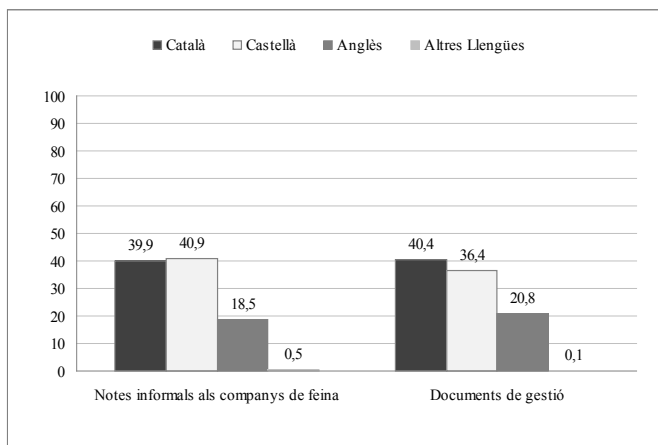
Gràfic 7. Usos orals dels investigadors fora del PCB

Tal com mostra el gràfic 8, l'anglès és la llengua franca per a la producció i la recepció de la bibliografia científica dels investigadors del PCB. El castellà, i encara més el català, apareixen arraconats a percentatges pràcticament marginals tant en la producció d'articles científics com en la lectura de llibres i revistes relacionats amb la disciplina pròpia.

Gràfic 8. Usos en la producció i la recepció de bibliografia científica

A les notes adreçades als companys de feina —que inclouen tant les notes en paper com els missatges de correu electrònic— els investigadors fan un ús quasi paritari del castellà (40,9%) i el català (39,9%), i un ús important de l'anglès (18,5%) (gràfic 9). En els documents de gestió, adreçats a destinataris diversos, el català és la llengua predominant (40,4%), però el castellà assoleix un 36,4% i l'anglès un 20,8%.

Gràfic 9. Usos escrits del personal de recerca dins el PCB

Aquest panorama el descriu en Pere, investigador del PCB, el qual treballa habitualment en tres llengües —català, castellà i anglès— amb una distribució basada sobretot en els interlocutors. A grans trets, el català és emprat amb els catalanoparlants, el castellà amb castellanoparlants i l'anglès amb la resta d'interlocutors:

ENTREVISTADOR: Quines llengües fas servir a la feina al llarg de la teva activitat?

PERE: Bàsicament, tres. La gran majoria d'interacció amb els companys de l'oficina és en català, perquè són catalans. Ara bé, jo en particular treballo amb dues persones més dins del meu equip una de les quals és [de nacionalitat llatinoamericana] i l'altra és [de nacionalitat europea] i, tot i que estan aprenent català, acabem parlant en castellà amb ells dos la majoria del temps, tot i que, ja t'ho dic, s'intenta però xxx a la pràctica el resultat és aquest: català amb la majoria de companys, castellà amb aquests dos en particular, n'hi ha un de [origen espanyol] però aquest l'intentem matxacar més, i després anglès.

En Pere domina l'anglès, ja que havia estudiat i treballat força anys en un país anglòfon. Tanmateix, com en el cas de la Dolors, la seva llengua de relació amb treballadors al·loglots no era necessàriament l'anglès, sinó el castellà. Al PCB, com a la resta de la societat catalana, el castellà funcionava sovint com a llengua d'interrelació també amb els al·loglots, sovint com a pont abans que aprenguessin català.

Atesa la composició demolingüística del PCB i de l'empresa, el català és la llengua predominant de molt tant en les relacions internes de l'empresa com amb la resta del PCB i amb la societat catalana en general, tant de manera oral com escrita. De fet, pel que fa a les relacions amb el personal del PCB, en Pere declara parlar en català «un 90% del temps». Ara bé, les unitats de recerca concreta esdevenen veritables comunitats de pràctiques en què es generen dinàmiques autònomes.

Cal no deixar de banda un altre aspecte d'interès, detectat en les diverses entrevistes. A banda de ser la llengua usada amb els catalanoparlants, el català és també entès de manera generalitzada com la llengua *local*, de manera que en Pere espera que les persones que s'instal·len a Catalunya acabin parlant-lo; en altres mots, almenys entre part dels investigadors catalans hi ha certes expectatives que els nouvinguts s'acabin integrant. Així, hom se situa en una dinàmica múltiple: d'una banda, cal resoldre els problemes del dia que genera l'arribada de personal forà, el qual és acollit en anglès o en castellà segons el cas; d'una altra, hi ha certes expectatives lingüístiques en relació amb aquest personal, que, pel fet d'haver-se instal·lat al país, ha d'acabar assolint un cert nivell de competència, si més no receptiva, en català. Això explica, per exemple, que en Pere faci els missatges col·lectius als treballadors de l'empresa en català, encara que n'hi hagi alguns de fora; que valori els esforços d'aprenentatge o que faci constar que

a algun d'aquests col·laboradors «el *matxaquem*» parlant-li en català. I és que el català és, en aquest cas com en molts altres, la llengua dels informes tècnics elaborats per a l'empresa, independentment de qui els hagi de revisar o usar, per la qual cosa s'espera que els investigadors de fora adquireixin una competència receptiva en català. Pel que fa a les relacions externes, les tries lingüístiques són sovint dictades pels interlocutors.

De fet, allò que espera aquest informant dels seus col·laboradors d'origen forà és molt semblant a allò que ell mateix i els seus col·legues catalans practiquen de manera habitual: servir-se del seu repertori actiu i maximitzar el seu repertori receptiu. En Pere diu haver hagut de llegir molts informes en francès, italià i portuguès, per més que les relacions de la seva empresa amb interlocutors de França o d'Itàlia es fan predominantment en anglès o, en algun cas, en castellà. En conjunt, però, a en Pere el seu repertori trilingüe actiu —i plurilingüe lector— li sembla suficient per a les seves activitats professionals, tot i que es lamenta que de vegades no ha pogut accedir a materials escrits en alemany o en neerlandès i que saber francès o alemany l'ajudaria en algunes relacions comercials.

El cas dels investigadors d'origen forà resulta en certa mesura diferent. L'Alberto, un investigador llatinoamericà format en un país anglòfon i arribat fa poc més d'un any a Catalunya, domina el castellà i l'anglès, però té escassos coneixements de català. Tot i la seva voluntat, expressada diverses vegades, d'aprendre el català, els seus usos quotidians pivoten entorn del castellà i l'anglès. A més, és molt favorable a potenciar l'ús i l'aprenentatge d'aquest segon idioma entre els seus col·legues. De fet, va formar-se tècnicament en anglès i declara que tot sovint recorre a aquest idioma per a la terminologia específica, tot i que ara menys que un any enrere, quan va venir al PCB:

ENTREVISTADOR: ¿Cuáles son las lenguas que utilizas habitualmente?

ALBERTO: Castellano e inglés, y cuando no tengo control del asunto, pues catalán.

ENTREVISTADOR: ¿Cuando no tienes control del asunto?

ALBERTO: Cuando no puedo, porque, o sea, sí, cuando, en el laboratorio hay gente de habla inglesa, y de catalana y castellana, entonces los de habla inglesa generalmente no dominan muy bien el castellano y aprovecho yo para, el inglés es un idioma importante en el trabajo nuestro, entonces eso está bien hablar en inglés cuando se puede, y cuando no, cuando solo xxx personas, hablamos en castellano. A mí me gusta que se hable en catalán para yo tratar de aprender pero generalmente ya la gente empieza [en castellano].

Les preocupacions lingüístiques de l'Alberto van en dues direccions. Pel que fa a ell, diu que va venir il·lusionat per aprendre català i que li aniria bé per tal de millorar la seva relació amb el seu entorn, ja que hi ha moltes vegades que aquest

funciona en català, però que el ritme de treball li ho ha impedit. Pel que fa als seus treballadors, constata que la meitat ben bé no sap prou anglès per a fer-ne la llengua de treball, i que se sent cohibida a l'hora de relacionar-se amb interlocutors d'altres països. Per això insisteix unes quantes vegades que procura aprofitar els recursos del seu entorn —com el fet de tenir un col·laborador anglòfon— per difondre el coneixement d'aquest idioma.

Sintetitzant, doncs, l'ambient laboral dels investigadors del PCB és essencialment trilingüe: es basa en una distribució funcional atenuada del català com a llengua interna, l'anglès com a llengua externa i el castellà en una posició intermèdia. Es detecten diferències importants en funció de la unitat de recerca —sobretot en funció de la presència d'estrangers, però també de la gestió lingüística interna de cada unitat. Per posar-ho de manera gràfica, hom pot dir que al PCB la recerca i la feina es fan essencialment en català i en castellà; el producte de la feina feta es comunica en català, castellà o anglès segons els destinataris, amb un predomini absolut de l'anglès en tant que llengua de difusió dels resultats de la recerca. Ara bé, l'estructura atomitzada del PCB permet que convisquin realitats molt diferents, des de centres que funcionen en català fins a d'altres en què l'anglès és la llengua *oficial*.

4. SÍNTESE I CONCLUSIONS

Aquest article ha analitzat els coneixements i els usos lingüístics del personal del PCB i el paisatge lingüístic del centre. La metodologia de recerca ha estat triple: l'observació del paisatge lingüístic, l'enquesta sociolingüística i l'entrevista.

A grans trets, i pel que fa a la configuració demolingüística bàsica, els resultats del PCB mostren unes quantes tendències coincidents amb les de la població general de Catalunya. El castellà, seguit del català, són les dues llengües inicials predominants, però al PCB hi ha un percentatge d'al·loglots inicials superior al de la mitjana del país, i les altres llengües inicials més representades al PCB no coincideixen totalment amb les llengües al·lòctones més parlades en el conjunt de Catalunya. El català té una notable capacitat d'atracció, ja que augmenta la seva presència en els usos familiars i especialment en la transmissió lingüística intergeneracional, és a dir, de pares a fills. Un 10% del total dels enquestats usen llengües al·lòctones, soles o en combinacions diverses (inclosos el català i/o el castellà), en els àmbits familiars, però els anglòfons

són tan sols una petita minoria d'aquest col·lectiu que, internament, és lingüísticament força heterogeni.

El repertori comunicatiu dels membres del PCB és plurilingüe, amb tres llengües principals: el castellà, el català i l'anglès. Els participants del PCB s'autoavaluen amb un nivell molt alt i força homogeni de castellà; un nivell considerablement alt en català, tot i que hi ha un col·lectiu d'investigadors d'origen forà que no arriben a aprendre'l de manera productiva; i un nivell mitjà-alt en anglès amb força diversitat interna. Si pel que fa al castellà hi ha poca diferència entre habilitats lingüístiques (entendre, parlar, llegir i escriure), en canvi sí que n'hi ha en anglès i, sobretot, en català, llengua en què encara es noten els déficits de formació pel que fa a la capacitat d'escriure'l derivats de les èpoques de proscripció de la llengua.

Encara que el repertori lingüístic dels membres del PCB sigui moderadament plurilingüe, el seu ambient laboral és essencialment trilingüe. Al PCB, la gran majoria de les interaccions lingüístiques es desenvolupen en tres llengües: català, castellà i anglès, partint d'una distribució funcional atenuada del català com a llengua interna i de relació principal amb la societat catalana, l'anglès com a llengua de projecció internacional i científica, i el castellà en una posició intermèdia, amb presència tant en alguns usos interns com en alguns usos externs.

Aquesta pauta d'usos és ben visible tant en el paisatge lingüístic del PCB com en els usos del nivell administratiu. El paisatge del PCB es caracteritza per l'ús predominant del català com a llengua institucional, i l'anglès com a conseqüència de les relacions internacionals. En aquest sentit, només resulta discordant el comportament d'alguns centres de recerca que usen l'anglès també com a llengua de projecció pública al si del mateix PCB.

Pel que fa als usos dels treballadors, el PCB funciona amb una clara distribució funcional de les llengües. Les qüestions administratives internes es resolen sobretot en català, tant en les comunicacions orals com, sobretot, en les escrites. Al costat del català, l'altra llengua amb un ús considerable és el castellà. La relació amb les institucions i persones de l'àmbit català també es realitza en català i en castellà. En aquestes pràctiques internes i de proximitat, la presència de l'anglès o d'altres llengües és poc habitual. Una altra cosa són les relacions administratives de projecció externa. Les relacions amb les institucions de la resta de l'Estat espanyol es desenvolupen en castellà molt majoritàriament. Pel que fa a les relacions amb institucions de fora de l'Estat, l'anglès és clarament la llengua franca, tot i que el castellà hi té una presència apreciable.

Els usos lingüístics dels investigadors no s'allunyen excessivament d'aquesta pauta. De nou, el català i el castellà són les llengües predominants en les relacions internes, i el castellà i l'anglès les més emprades en les externes. La presència d'investigadors d'origen forà en els centres de recerca incrementa de manera significativa l'ús del castellà i de l'anglès en les relacions entre iguals dins del Parc a expenses del català; això no vol pas dir, però, que el català desaparegui, ja que continua essent una de les llengües més emprades, en les relacions entre els investigadors del PCB. De fet, entre els investigadors, la posició del castellà avança com a llengua franca amb treballadors estrangers al si del PCB, però és molt minso com a llengua de relacions externes en diversos àmbits: de fet, l'ús oral de l'anglès no sols és absolutament hegemònic en els congressos internacionals, sinó que fins i tot gairebé s'equipara al del castellà en alguns àmbits *a priori* hispanòfons, com ara als congressos d'àmbit estatal o hispano-america. D'altra banda, l'anglès és la llengua franca per a la producció i la recepció de la bibliografia científica, amb el català i el castellà limitats a percentatges marginals.

Els resultats obtinguts al PCB dibuixen un panorama prou interessant pel que fa a l'anàlisi de l'impacte de la globalització en el món de la ciència i la tecnologia al nostre país. La primera de les conclusions és que, en aquests moments si més no, la ciència al PCB —i per extensió, al nostre país— no «es fa» en anglès sinó, ben al contrari, en català i castellà. No sols la gestió de la ciència es fa bàsicament en aquestes dues llengües, sinó que també les relacions professionals i d'investigació es duen a terme en aquests dos idiomes. Això no vol pas dir que l'anglès no tingui presència en la vida dels científics que treballen al PCB: l'anglès és clarament la llengua franca de la comunicació científica escrita, i ocupa bona part de l'oral. Però fora d'aquestes activitats, l'ús de l'anglès és minoritari, i està lligat fonamentalment a la presència d'investigadors estrangers al·loglots —independentment de la seva llengua.

L'anglès està lligat amb la presència d'al·loglots, però això no implica que necessàriament tots els contactes s'hi facin en anglès. Tot sovint el castellà adopta la funció de llengua d'incorporació al PCB per als al·loglots, que se'n serveixen amb els col·legues i el personal d'administració i serveis. Molt probablement, aquesta pauta es veu reforçada per la utilitat més aviat migrada de l'anglès com a llengua franca en la vida quotidiana barcelonina, que empeny els al·loglots a aprendre almenys castellà per tal de sobreviure a la ciutat on resideixen. Sembla, per tant, dibuixar-se una connexió que caldria analitzar entre el temps de residència i l'abandó de l'anglès com a llengua de treball entre els investigadors al·loglots.

La posició del català al PCB és relativament sòlida, això sí, en el marc del trilingüisme i la distribució funcional acabats de descriure. De fet, al PCB s'hi va detectar una demanda d'aprenentatge de català significativa, provinent d'hispanòfons i al·loglots que sentien la necessitat d'incorporar el català al seu repertori lingüístic. És obvi que un dels puntals per al català és el seu ús com a llengua administrativa, sense el qual el català tindria una posició molt menys visible. Però el català també té una posició considerable en els usos interpersonals. Les dinàmiques lingüístiques del PCB estan profundament arrelades en les de Catalunya en general i en les del món universitari català en particular. De ben segur que els resultats en institucions comparables d'altres territoris del domini projectarien una perspectiva molt pitjor per a la llengua pròpia del país.

Els resultats exposats suggereixen que les visions catastrofistes de l'expansió de l'anglès, basades en la hipòtesi de la *llengua assassina*, no troben fonament en el PCB. Efectivament, l'anglès ha esdevingut la llengua de presentació de resultats científics d'una infinitat de comunitats científiques especialitzades. Però aquesta, en tant que comunicació supracomunitària, és una funció que ha d'exercir, quasi per definició, una llengua franca. L'adopció d'aquest paper no implica pas que l'anglès estigui ocupant la resta d'espais, ni interpersonals ni oficials, ja que aquests continuen ocupats per les dues llengües en competència a la societat catalana. De moment, totes dues llengües semblen avançar en usos —el català capta castellanoparlants inicials, el castellà capta al·loglots inicials. Però en tot cas, el resultat de la pugna entre aquestes dues llengües sembla funcionar més aviat al marge del paper de l'anglès. Sigui quin en sigui el resultat, sembla que dependrà més de factors locals que no pas de les grans tendències promogudes per la globalització.

F. XAVIER VILA I MORENO
VANESSA BRETXA
Universitat de Barcelona
LLORENÇ COMAJOAN
Universitat de Vic

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AMMON, U. (1999) «Deutsch als Wissenschaftssprache: die Entwicklung im 20 Jahrhundert, und die Zukunftperspektive», dins H. E. Wiegand (ed), *Sprache und Sprachen in den Wissenschaften: Geschichte und Gegenwart*, Berlin / New York, De Gruyter, pp. 668-685.
- ARACIL, L. V. (2004). *Do latim às línguas nacionais: Introdução à história social das línguas europeias*. Santiago de Compostela, Associação de Amizade Galiza-Portugal.
- BOIX-FUSTER, E. (2004) «El camí fins a la situació contemporània del català i del castellà a Catalunya: entre la complexitat i la fragilitat», dins Ll. Payrató i F. X. Vila (eds.) *Les llengües a Catalunya. Cicle Joan Coromines III*, Barcelona, Fundació Caixa de Sabadell, pp. 13-27.
- CALVET, L.-J. (1999) *Pour une écologie des langues du monde*, Paris, Plon.
- CALVET, L.-J. & L. VARELA (2000) «XXI siècle: le crépuscule des langues? Critique du discours Politico-Linguistiquement Correct», *Estudios de Sociolingüística*, 1, pp. 47-64.
- CASTELLS, M. (2003) *L'era de la informació. Economia, societat i cultura. Volum 1: La societat xarxa*, Barcelona: Editorial UOC.
- CHAMBERS, A. (2003). *Language policy in higher education in Europe: a pilot survey*, Limerick, University of Limerick. [userpage.fu-berlin.de/~enlu/downloads/Language_policy_in_higher_education_in_EuropeJuly03.doc]
- DE SWAAN, A. (2001) *Words of the world. The global language system*, Malden, Mass: Polity Press.
- ECKERT, P. & S. McCONNELL-GINET (1999) «The Community of practice: Theories and methodologies in language and gender research», *Language in Society*, 28, pp. 185-201.
- EUA/ACA (2008) *EUA/ACA Handbook Internationalisation of European Higher Education*, vol. HB/ 1 00 08 09, Stuttgart, Dr. Josef Raabe Verlags-GmbH.
- FISHMAN, J. A. (1999) «The new linguistic order», *Foreign Policy*, 113. [Traducció catalana «El nou ordre lingüístic internacional», *Digit HVM. Revista digital d'humanitats*, 2001. [<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/fishman/fishman_imp.html>]]
- GAL, S. (1987) «Linguistic repertoire», dins D. Ammon, Mattheier (ed.), *Sociolinguistics – Soziolinguistik*, vol. 1, Berlin, Mouton De Gruyter, pp. 286-92.
- GILES, H. & J.L. BYRNE (1982) «An intergroup approach to second language acquisition», *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 3, 1, pp. 17-40.

- GORTER, D., ed. (2006) *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism*, Clevedon, Multilingual Matters.
- GRADDOL, D. (2006) *English next. Why Global English may mean the end of 'English as a Foreign Language'*, The British Council. [<http://www.britishcouncil.org/learning-research-english-next.pdf>]
- IDESCAT (2009) *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- MUFWENE, S. S. (2005) «Globalization and the myth of killer languages: What's really going on?» *Perspectives on endangerment*, pp. 19-48. [<http://humanities.uchicago.edu/faculty/mufwene/publications/globalization-killerLanguages.pdf>]
- (2008) *Language evolution. Contact, competition and change*, Londres / Nueva York, Continuum.
- NETTLE, D. & S. ROMAINE (2000) *Vanishing Voices: The extinction of the world's languages*, Oxford, Oxford University Press. [Traducció catalana, *Veus que s'apaguen. La mort de les llengües del món*, Girona, Universitat de Girona, Institut de Llengua i Cultura Catalanes, 2004.]
- OSTLER, N. (2010) *The last lingua franca. English until the return of Babel*, Londres / Nueva York, Allen Lane.
- PHILLIPSON, R. (1992) *Linguistic imperialism*, Oxford, Oxford University Press.
- (2003) *English-only Europe? Challenging language policy*, London, Routledge.
- (2006a) «English, a cuckoo in the European higher education nest of languages?», *European Journal of English Studies*, 10, pp. 13-32.
- (2006b) «Language policy and linguistic imperialism», dins T. Ricento (ed.), *An introduction to language policy: Theory and method*, Oxford, Blackwell.
- PONS, J. M. (1999) «Universitats, els reptes lingüístics davant els canvis. El multilingüisme universitari des d'una perspectiva catalanòfona», dins *Universitat de València, Les universitats davant el repte del multilingüisme*, València, Universitat de València, pp. 61-78.
- PRICE, G. (1984) *The language of Britain*, Londres, Edward Arnold.
- RENAU, E., dir. (2004) «Enquesta d'usos lingüístics a les institucions públiques catalanes», estudi inèdit.
- ROMANÍ, J. M. (2005) «La variabilitat en els usos lingüístics a les empreses catalanes: factors i tendències», dins Generalitat de Catalunya, *Els usos lingüístics a les empreses amb vocació internacional*, Barcelona, Secretaria de Política Lingüística, pp. 131-142.

- SHOHAMY, E. & D. GORTER, ed. (2009) *Linguistic landscape: Expanding the scenery*, Londres, Routledge.
- TORRES, J., F. X. VILA, A. FABÀ, V. BRETXA & M. À. PRADILLA (2005) *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- VILA I MORENO, F. X. (2006) «Una, dues... moltes? Llengües inicials i transmissió lingüística a Catalunya», *Seminari: La multiculturalitat i les llengües, Centre Ernest Lluch -CUIMP, 10 d'octubre 2006*, Barcelona / Centre Ernest Lluch / Universitat Internacional Menéndez y Pelayo, pp. 137-155.
- VILA, F. X., L. COMAJOAN, V. BRETXA & L. ARROYO (2009) «El multilingüisme al Parc Científic de Barcelona: Coneixements, usos i necessitats lingüístics», Barcelona, Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació CUSC-PCB / Universitat de Barcelona.